

MIHAELA CĪŅA AR PŪKI

Salīdzinot cilvēka dvēseles stāvokli senākos laikos ar mūsdienu cilvēka dvēseles stāvokli, nevar neievērot, cik ļoti izmainījusies viņa attieksme pret dabu un pret garu. Vēl pavisam nesenā pagātnē, 18. gadsimtā par dabas spēkiem un substancēm domāja daudz garīgāk nekā mūsu laikā un garīgo aplūkoja tērptu dabas tēlos. Tikai jaunākajos laikos priekšstati par garu ir kļuvuši pavisam abstrakti, bet dabu sākuši uztvert kā garam svešu matēriju, kuras virspusei cilvēks ar savām vērošanas spējām netiek cauri. Mūsdienās cilvēks spēj uztvert dabu un garu tikai kā divus atsevišķus, nesavienojamus fenomenus.

Šī iemesla dēļ grandiozas, tēlainas pasaules ainas, kurām kādreiz tika piešķirta liela nozīme, jo tās palīdzēja cilvēkam apjaust savu vietu pasaules kopainā, vēlāk tika dēvētas par fantāzijas augļiem – par fantāzijām, kurām cilvēks drīkstēja nodoties tikai tik ilgi, kamēr vietā nāca empīriskās zinātnes ar to precīzajām vērošanas metodēm.

Dvēsele, kas dzīvoja šādā tēlainā apziņā, varēja atskatīties uz cilvēkbūtnes attīstības gaitu citādāk nekā to dara pašlaik, proti, atvasinot apgarotākas būtnes no neapgarotākām.

Kādreiz cilvēki varēja raudzīt kādu pirmsmateriālu Zemes stāvokli, kurā mūsdienīgo dabas formu vēl nebija. Viņi spēja uztvert būtnes, kuras tolaik eksistēja smalkākā substancē nekā tā, kas piemīt mūsdienu cilvēkam. Tāda bija arī būtne, kuru Mihaels apkaroja kā pūķi. Tās uzdevums bija kādreiz pieņemt cilvēka formu, bet tas varēja notikt tikai "īstajā laikā", kas nebija atkarīgs no šīs būtnes gribas, bet gan no tai pāri stāvošo garīgo būtņu lēmuma. Līdz tam brīdim viņai bija jāpaliek ar savu gribu pilnīgi pakļautai šo augstāko garīgo būtņu gribai. Bet vēl pirms "viņas laiks" bija pienācis, šo būtni tika pārņēmusi augstprātība. Tā sagribēja īstenot "pašas gribu" laikā, kad viņai vēl bija jādzīvo pakļautībā augstākai gribai, taču tādā gadījumā viņa varēja iegūt patstāvību tikai blīvākā matērijā, nekā tā, kas eksistēja tolaik. Raksturotajai būtni ar tās pretestības tieksmi pret augstāko varu dzīve garīgajā atmosfērā vairs nebija piemērota, tādēļ tai bija jākļūst par citādu būtni. Pārējie garīgās pasaules iemītnieki sajuta tās esamību savā valstībā kā traucējošu (pat graužošu). Tā to sajuta arī Mihaels, kas bija palicis uzticīgs augstāko garīgo būtņu gribai. Viņš uzņēmās piešķirt šai būtni tādu formu, kādā toreizējās pasaules situācijā bija vienīgā iespēja ietērt patstāvīgu gribu, proti, dzīvnieka – pūķa jeb čūskas – formu. Augstākas dzīvnieku formas tolaik vēl nepastāvēja. Pats par sevi saprotams, ka šo "pūķi" nedrīkst iedomāties kā redzamu būtni; tā arvien vēl bija pārjutekliska būtne. Tādejādi seno laiku cilvēka garīgajam skatienam bija vērojama cīņa starp Mihaelu un pūķi. Tā notika vēl pirms parādījās jebkāda daba, kuru cilvēka fiziskās acis varētu redzēt, un pirms bija radies pats cilvēks savā mūsdienīgajā formā.

No šīs garīgās pasaules ir izveidojusies mūsdienu t.s. "dabas" pasaule, kuras materialitāte kļuva tāda, ka to varēja uztvert ar fiziskām maņām. Var teikt, ka šī pasaule ir biezs agrākās pasaules nogulsņējums. Pēc pūķa izraidīšanas valstība, kurā mita dievišķajam garam uzticīgais Mihaels ir palikusi "augšā" – attīrīta no tai nepiemēroti biezas matērijas. To var salīdzināt ar šķidrumu, kurā biežais piemaisījums ir nogulsņējies. Biezajā zemišķās dabas valstībā iemītinājās "pūķis", savukārt Mihaela valstībai arī turpmāk bija jāpaliek maņām netveramai.

Taču pūķis nebija pietiekami stiprs, lai sasniegtu redzamu formu, pateicoties kurai, tas varētu gūt varu pār ārpuscilvēcisko dabu. Tādēļ pūķis palika tajā kā neredzams gars un kļuva par augstākā garīguma, no kura tas atkritis, spoguli.

Šajā dabas pasaulē tika nolikta cilvēkbūtne, kas varēja piedalīties gan dabas, gan augstākā garīguma dzīvē: cilvēks kļuva par sava veida dubultu būtni. Pār ārējo dabu pūķim nebija varas, taču tas paturēja varu pār cilvēka iekšējo dabu. Cilvēkā dzīvo tas, ko viņš ir ieņēmis sevī kā zemišķo dabu, kā iekāri, kā dzīvniecisku tieksmi. Šajā sfērā varēja ienākt pakritis gars. Tas arī paveica cilvēka "pakrišanu".

Pretestības gars ir iegājis cilvēkā. Mihaels ir palicis uzticīgs savai būtībai. Kad cilvēks vērsas pie viņa ar to savu daļu, kas nāk no augstākā garīguma, tad viņa dvēselē sākas iekšēja "Mihaela cīņa ar pūķi".

Šāds priekšstats daudziem cilvēkiem bija tuvs vēl 18. gadsimtā. Ārējā daba viņiem bija "augstākā garīguma spogulis", "daba cilvēkā" – čūskas mītne, kura dvēselei jāapkaro, pievēršoties Mihaelam un lūdzot viņam stiprinājumu.

Kā dvēsele, kurā dzīvoja šādi priekšstati, varēja raudzīties ārējā dabā? Rudens tuvošanās izraisīja tajā atmiņas par Mihaela "cīņu ar pūķi". Lapas krita no kokiem, ziedoši plaukstošā dzīvība pamira. Pavasarī daba labvēlīgi uzņēma cilvēku, tā gādīgi rūpējās par viņu vasarā, peldinot saules izstarotajā siltumā, bet, sākoties rudenim, tai priekš viņa vairs nekā neatlika. Tagad viņam no paša cilvēciskuma bija jāgūst tas dzīvības spēks, ko līdz šim viņam bija devusi daba. Tās vara viņā pavājinājās. Tad, kad daba kļuva nevarīga, cilvēkam bija jārada sev palīgspēki no gara. Reizē ar dabas spēku atkāpšanos pūķis zaudēja savu varu pār cilvēku. Dvēseles priekšā uzausa Mihaela, pūķa apkarotāja tēls. Līdz šim tas tika apslāpēts, jo daba un pūķis bija vareni. Šis tēls parādījās, sākoties pirmajam salam.

Tādas bija daudzu to cilvēku sajūtas, kuri senākos laikos svinēja Mihaela svētkus savās sirdīs. Bet ko par to visu var teikt mūsu laika cilvēks, kurš līdztekus dabas izziņai nodarbojas arī ar gara izziņāšanu?

Tātad Mihaela cīņas ainā ar pūķi spēcīgi dzīvo apziņa, ka cilvēkam pašam ar saviem spēkiem jāveic dvēseles dzīvē kas tāds, ko daba nespēj izdarīt. Mūsdienu cilvēka dvēseles konstitūcijai piemīt nosliece raudzīties uz šādu apziņu ar neuzticību, jo viņš baidās tādējādi tikt atsvēšināts no dabas. Viņš gribētu baudīt dabas skaistumu, tās dīgstošo, plaukstošo dzīvību un baidās, ka priekšstats par "dabas atkrišanu no gara" atņems viņam šo baudījumu. Viņš gribētu arī izziņas jomā balstīties tikai uz pašu dabu, nevis ļauties „fantastiskiem” priekšstatiem, kuros var zaudēt pamatu zem kājām. Taču, tiecoties pēc patiesām zināšanām par lietu būtību, mums jāpiešķir balss tiesības arī garam, kas paceļas pāri vienkāršai dabas aplūkošanai.

Gēte no tā nebaidījās. Viņš pilnīgi noteikti nesajuta dabā neko, kas būtu svešs garam. Viņa dvēsele bija plaši atvērta visa dabiskā skaistumam un iekšējam spēkam. Cilvēku dzīvē viņš redzēja daudz disharmonijas, saraustītības, kas iedvesa šaubas. Turpretī dabā viņš saskatīja valdām mūžīgu konsekvenci un līdzsvaru. Tieši no šīs dzīves viņš ir uzbūris savas dzejas spožākās pērles.

Taču viņā dzīvoja arī sajūta, ka cilvēkam ar savu radošo darbu būtu jānovēd līdz pilnībai dabas veikums. Gēte sajuta visu auga skaistumu, taču vienlaikus viņš sajuta auga dzīvē arī kādu nepilnību. Tas attiecas vairāk uz to, kas iekšēji plūst un rosās augā, nekā uz tā ārējo veidolu.

Blakus dabas formām Gēte sajuta vēl ko tādu, ko viņš nosauca par "dabas nodomiem". Gēte nelāva sevi maldināt ar aizrādījumiem, ka šādā priekšstatā daba tiek personificēta. Viņš apzinājās, ka nebūt patvaļīgi neizdomā šādus nodomus augu dzīvē, bet, ka viņš redz tos pilnīgi objektīvi, tāpat kā, teiksim, ziedu krāsu.

Tādēļ Gēte sadusmojās, kad Šillers nosauca viņa reiz uzskicēto tēlu, ar kuru viņš raksturoja auga iekšējo tapšanas tieksmi, par "ideju" (t.i., par kaut ko iedomātu), nevis par reālu "pieredzi". Viņš atbildēja draugam, ja tā esot "ideja", tad viņš redzot savas idejas ar acīm, tāpat kā viņš uztverot ar acīm krāsas un formas.

Gētem piemita spēja sajust dabas dzīvē ne vien augšupejošo tendenci, bet arī lejupejošo. Viņš sajuta tajā dīgstānu, plaukšānu, ziedēšanu, augļu veidošanos, taču viņš sajuta arī novīšanu, nobālēšanu, izkalšanu un atmiršanu. Viņš sajuta pavasari, bet arī rudeni. Vasarā viņš varēja paša dvēselē **izdzīvot** dabas atraisīšanos, taču ziemā viņš varēja ar tikpat atvērtu sirdi arī **mirt** līdz ar dabu.

Gētes darbos mēs neatradīsim pilnīgi skaidri, ar vārdiem izteiktu šo viņa divējādo dabas izjūtu, bet tā ir sajūtama visā viņa dvēseles nostājā. Tajā vēl dzīvoja senās sajūtas par "Mihaela cīņu ar pūķi" atskaņas, tikai viņā šī sajūta tika pacelta jauno laiku cilvēka apziņā.

Gētes dvēseles nostājai šajā virzienā 19. gadsimtā neatradās neviena sekotāja. Jaunākajiem gara pētījumiem ir jātiecas uztvert šo nostāju un turpināt to attīstīt.

Dabas izjūta nav pilnīga, ja cilvēks savā dvēselē izdzīvo tai līdzīgi tikai dīgstānu, plaukšānu, ziedēšanu un augļu nogatavošanās norises. Viņam jāprot uztvert arī novīšanas, atmiršanas procesus. Tad viņš neatsvešināsies no dabas. Viņš būs atvērts pavasara un vasaras dzīvei, taču viņš sajūtīs dabu arī rudenī un ziemā.

Pavasaris un vasara mudina cilvēku nodoties dabai. Šai laikā viņš iziet (savā apziņā) ārpus sevis un dzīvo, iegrimis dabas norisēs. Rudens un ziema rosina cilvēku atgriezties savā cilvēciskajā elementā un dabas

miršanas procesiem pretstatīt dvēseles un gara spēka augšāmcelšanos. Pavasaris un vasara ir laiks, kad cilvēka dvēselē valda dabas apziņa; ziema un rudens ir laiks, kad cilvēkā mostas viņa cilvēciskā pašapziņa.

Rudenim sākoties, daba ieviek savu dzīvību Zemes dziļēs. Viss, kas ir saistīts ar dīgšanu, augļu veidošanos, pazūd no cilvēka redzesloka. Tajā, ko daba tagad rāda acīm, nevar rast papildījumu. Paliek tikai cerība – cerība uz jaunu pavasari. Daba atstāj cilvēku vienatnē pašu ar sevi.

Tad sākas laiks, kad cilvēkam ar paša spēkiem sev jāpierāda, ka viņš dzīvo nevis mirst. Vasaras daba ir teikusi cilvēkam: es pieņemu tavu "Es"; es ļauju tam ziedēt savā klēpī kopā ar ziediem. Rudens daba sāk uzrunāt cilvēku šādi: kamēr es slēpju savu dzīvību Zemes dziļēs, atrodi pats savas dvēseles dziļēs spēku, kas ļaus tavam Es dzīvot tevī.

Gēte nevarēja piekrist Hallera vārdiem: "Dabas iekšienē netiek neviens radītais gars; laimīgs ir tas, kuram tā parāda savu ārējo čaulu." Gēte jūta, ka dabai nav nedz kodola, nedz čaulas; tā vienlaikus ir viss kopā.

Dabai ir nepieciešama miršana, lai būtu iespējama dzīvība. Cilvēks var **izdzīvot** tai līdzī arī miršanas procesu. Līdz ar to viņš nonāk arvien dziļāk dabas "iekšienē". Savā organiskajā iekšpasaulē viņš pārdzīvo savu elpošanu, savu asinsriti. Tā ir **viņa** dzīvība. Tas, kas pavasarī dīgst dabā, īstenībā ir viņam tikpat tuvs, kā paša elpošana. Tas vilina viņa dvēseli ārā no sevis un iekšā dabas apziņā. Tas, kas rudenī mirst, ir viņam tikpat tuvs, kā paša asinsrite; tas nostiprina viņa pašapziņu.

Kad no kokiem sāk krist lapas, sākas pašapziņas svētki, kas māca cilvēkam viņa īsto cilvēciskumu. Viņam tikai tas jāapzinās. Tie ir Mihaela svētki, rudens sākuma svētki. Te ir vietā Mihaela, pūķa uzvarētāja tēls. Tas dzīvo cilvēkā, kurš vasarā bija "izkūsis" mīlestībā pret dabu, taču kuram būtu jāzaudē savs būtnes smaguma centrs, ja viņš nevarētu, stiprinādams garu, augšāmcelties no šīs pazušanas dabā.

Rudolf Steiner, Der Kampf Mihaels mit dem Drachen, „Das Goetheanum“ 8/1923.